

Досвід східноєвропейських країн у проведеній декомунізації (Польща)

Постановка проблеми. Нам дуже добре відомо, що була союзна держава як СРСР(Союз Радянських Соціалістичних Республік), яка мала свою партійну диктатуру, політичний режим, свої органи влади та Конституцію станом на 1987 рік. Звернувши, більшу увагу Варшавському договору(14 травня 1955 року) який був підписаний Албанією, Болгарією, Угорщиною, НДР, Польщею, Румунією, Чехословаччиною та СРСР. Передбачалось створення військового союзу європейських соціалістичних держав за провідної ролі Радянського Союзу, за для забезпечення миру та безпеки у Європі. У 1991 році СРСР розпався, але що було після того в держав які були під владою СРСР і їхньою політикою? Як позбувались комуністичної ідеології країни? Ми б хотіли вам про це розповісти на прикладі Польщі порівнюючи її з нашої країною Україною шляхом методом компаративістики та аналізу за для досягнення і гарного висвітлення теми.

Метою нашого дослідження є: висвітлення процесу декомунізації історичної пам'яті в Польщі, дослідити декомунізацію-люстрацію Польщі і схарактеризувати декомунізацію в Україні, використовуючи матеріал порівняти українське і польське законодавство декомунізації/

Виклад основного матеріалу. Якщо почати з революції та повалення радянської вдали у Польщі то все відбувалось без крові й терору. Декомунізація, фактично означала люстрацію(повалення влади) Усували колишніх комуністів, співробітників спецслужб із державного апарату, також розпускали міліцію, працівників КДБ. А на їхньому місці поставала нова поліція та охорона державної безпеки. Виникало питання: чи може людина, яка працювала у радянській силовій структурі Польщі, працювати у новій незалежній державі? Чи будуть нові функціонери вірними до законів нової держави? Очищення влади у польській владі фактично не відбулося. Частина офіцерів лишилися на посадах, армії повернули автентичні символи(білого орла у короні)Найтяжче було з архівами колишніх спецслужб. Одним із перших рішень стало розсекречення списків польських спецагентів, громадських активістів, які працювали на КДБ, також знайшлися прізвища опозиціонерів. Засуджували тих людей, які намагалися втаїти своє минуле. Люстраційний період перетворився на пошук донощиків. Це була форма очищення минулого, але були люди, які не всі співпрацювали із КДБ, керуючись корисливими мотивами, були ті, яких просто шантажували. Влада постановила, що всі, хто проходив через ревізію, так би мовити мали подавати документ, в якому потрібно було вказати чи був він агентом спецслужб, і з якої причини. Що до декомунізації в Україні, Україна, після розпаду СРСР отримала у спадок радянську модель історичної пам'яті. Події 1941-1945 років традиційно продовжували іменувати, як Велика Вітчизняна війна, не говорилося, що війна для України розпочалася у 1939 році, коли Німеччина напала на Польщі, в складі якої передували землі Західної України.

Закон 1917-1991-років, де надавали доступ до архівів комуністичного тоталітарного режиму, в якому масово порушувалися права людей. Відкривалися архіви радянських репресивних органів, де встановлювались їх о цифрування за для їх збереженості та удоступнення , формується архів незалежний від політичної волі силовиків. Імена репресованих, учасників визвольного руху будуть повернуті в історію, розстріляні списки опубліковані, таємні вироки оприлюдненні. Жертви репресій зможуть обмежити доступ до інформації, якщо вони забажають. У народі цей закон називають законом про УПА, мовляв таким чином Леніна на Бандеру міняють. Відповідно до цього закону визнається факт агресії Радянської Росії проти України, окупація Радянської Росії території України, законодавчо визначається, що у 1991 році відбулося відновлення незалежності України, проголошеної її у 1918 році Української Народної Республіки, а також визнаються нагороди та військові звання, які протягом 1917-1991 років здобули учасники визвольного руху. Засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарного режимів та заборона їхньої символіки. Відповідно до цього

закону в Україні перейменовувалися назви вулиць та населених пунктів. Відмінність між українським і польським законодавствами в декомунізації проявлялось у тому, що поляки вирішили використати літо 2017 на те, щоб позбавитися радянських пам'ятників, а точніше створити законні підстави для їх знищення. Йдеться про законодавчий акт, яким вносять поправки до "Закону про запоруку пропаганди комунізму чи іншого тоталітарного устрою у назвах будівель і установ громадського вжитку" Парламент ухвалив документ 22 червня 2017 року, а 17 липня його підписав польський президент. Власне, відмінність між законодавствами полягало в тому, що сам закон про декомунізацію був рік по тому проголошений в Україні, закон про "Засудження комуністичного і націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки" А найцікавіше, що розробники польського закону відверто визнали: у написанні свого законопроекту вони орієнтувалися на відповідний український закон. Наступною відмінністю між українським і польським законами було те, що український закон умовно складався з двох блоків: "політичного"(засудження державою України комуністичного і нацистського режимів) та "практичного" (процедури усунення символіки цих режимів з публічного простору), а польський закон від самого початку стосувався саме практичних речей: заборона використання у публічному просторі певних назв, пов'язаних з діячами або подіями комуністичного минулого. В українському законі було передбачено перелік критеріїв, за яким та чи інша символіка відносилась до комуністичної або нацистської, то у польському законі був перелік відповідних назв, яких було внесено до Інституту національної пам'яті. У польському законі про декомунізацію 2016 року не йшлося про пам'ятники радянської доби, їхня доля цим законом не визначалася. А їх тим часом налічувалось кілька десятків. Роздратування такими пам'ятниками потрошки накопичувалось у країні, а іноді виплескувалось в акти руйнувань пам'ятних місць, які відбувались у Польщі з ініціативи націоналістичних угруповань. Але не так ці інциденти, як успішний досвід демонтажу радянських пам'ятників в Україні так званий ленінопад - став поштовхом для вирішення болісного питання. Вирішення полягало в тому, що польські політики внесли поправки до закону про декомунізацію, в яких визначався статус і майбутнє таких пам'ятників. Пам'ятники, які знаходяться у публічному місці, не можуть увінчувати осіб, організації, події або дати, які символізують або в інший спосіб пропагують комунізм чи інший тоталітарний устрій. Такі пам'ятники підлягають знищенню за рішенням воєводи, яке ухвалюється на підставі позиції Інституту національної пам'яті. Винятки були зроблені для пам'ятників, які знаходились на території кладовищ чи місць, поховань, на приватній території, внесених до реєстру культурного надбання або таких, що демонтуються з культурної, освітньої чи наукової мети, яка не передбачає пропаганду тоталітарного устрою. Не важко зауважити. Що всі ці винятки значною мірою ґрунтуються на положеннях українського закону.

Висновки. Як Польща так і Україна проводити процес позбавлення комуністичної ідеології. Але кожна з них відрізнялась, як періодом часу так і її реалізацією. Україна почала свою декомунізацію швидше, як Польща і радикальніше. Коли українці знімали пам'ятники, не залишаючи ніяких екземплярів, то поляки створили Інститут національної пам'яті для майбутніх поколінь, за для їх уявленню про цей період, про осіб і збереження їхньої історії.

Література

1. Грицун Р. *Досвід східноєвропейських країн у проведеній декомунізації (Польща)* [Електронний ресурс] / Р. . Грицун – Режим доступу до ресурсу: *Декомунізація у Європі. Досвід Польщі, Чехії та Естонії для України.*

2. Зінченко О. *Досвід східноєвропейських країн у проведеній декомунізації (Польща)* [Електронний ресурс] / О. Зінченко – Режим доступу до ресурсу: *Чому Польщі вдалося? Старі помилки, нові ідеї та бунт поколінь (ЧАСТИНА 1).*

3. Зінченко О. *Досвід східноєвропейських країн у проведеній декомунізації (Польща)* [Електронний ресурс] / О. Зінченко – Режим доступу до ресурсу: *Чому Польщі вдалося? Люстрація і загальна декомунізація як економічні чинники (ЧАСТИНА 2).*

4 Михайлова О. Досвід східноєвропейських країн у проведеній декомунізації (Польща) [Електронний ресурс] / О. Михайлова – Режим доступу до ресурсу: Декомунізація польськи: чим ініціативи у сусідніх країн відрізняються від українських.

5 Огієнко В. Європейські практики пам'яті і правової оцінки діяльності комуністичних режимів. Східна і Центральна Європа. [Електронний ресурс] / Віталій Огієнко. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: *Historians*.

6. В'ятрович В. М. Досвід східноєвропейських країн у проведеній декомунізації (Польща) [Електронний ресурс] / Володимир В'ятрович – Режим доступу до ресурсу: Декомунізація і академічна дискусія..

7. В'ятрович В. М. «За лаштунками Волині-43» / Володимир Михайлович В'ятрович., 2016.

8. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія* / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71

9. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6.* – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.

10. Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія* / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик, М. Л. Шумка, В. Я. Томахів [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.

11. Гурик М. І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті [Електронний ресурс] / М. І. Гурик // *Актуальні проблеми філософії та соціології.* - 2016. - Вип. 11. - С. 26-29.